

STORTINGET

Innst. 193 L

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Prop. 67 L (2020–2021)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Endringer i vallova (assistanse ved stemming)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Hovudinnhaldet i proposisjonen

Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjer i proposisjonen framlegg om visse endringar i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkestinget og kommunestyre (valgloven).

Departementet foreslår ei endring i føresegna om plikta til å stå på liste ved stortingsval. Forslaget inneber at dersom ein person ikkje ønsker å stå på ei valliste, er det tilstrekkeleg for fritak at personen gir ei skriftleg erklæring om dette. Forslaget bringer føresegna i vallova i samsvar med ei endring gjord i Grunnlova. Vidare foreslår departementet ei endring i vallova som gjer at veljarar med psykiske eller fysiske funksjonsnedsettingar som treng hjelp til å stemme, sjølv kan peike ut ein hjelper. Forslaget inneber at kravet om at ein valfunksjonær også skal vere med inn i valavlukket, blir oppheva. Proposisjonen inneheld også eit forslag om at kommunane ikkje lenger treng å sende alle valkorta frå førehandsstemminga til fylkesvalstyret.

1.2 Bakgrunn

Regjeringa sette ned eit lovutval i juni 2017 som skulle utarbeide forslag til ei ny vallov og vurdere endringar i valordninga. Utvalet skulle sjå på alle sider av valgjennomføringa. Utvalet leverte utgreinga si, NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov,

27. mai 2020. Utgreinga er send på ei brei høyring med frist ut året. På bakgrunn av forslag frå utvalet og innspel i høyringa vil departementet fremje forslag om ei ny vallov til Stortinget. Den nye vallova vil tidlegast gjelde frå stortingsvalet i 2025.

Departementet ser likevel eit behov for å foreslå enkelte endringar som kan tre i kraft før stortingsvalet i 2021. Forslaget om plikta til å stå på liste ved stortingsval i kapittel 4 i proposisjonen bringer vallova i samsvar med Grunnlova. Endringa bør vedtakast før fylkesvalstyra startar prosessen med behandling av listeforslag våren 2021. Forslaget i kapittel 5 om rett til assistanse ved stemming er eit prinsipielt viktig forslag, og departementet meiner det er for seint å vente til den nye vallova trer i kraft.

Departementet sende 29. juni 2020 forslag til endringar i vallova, valforskrifta og forskrift om val til Sametinget på høyring. Høyringsfristen var 30. september 2020.

1.3 Plikt til å stå på liste ved stortingsval (ombodsplikt)

1.3.1 Gjeldande rett

Sentrale element ved stortingsvalordninga er regulererte i Grunnlova. Ombodsplikta ved stortingsval følger av Grunnlova § 63. Hovudregelen etter føresegna er at vedkommande som blir vald til representant, pliktar å ta imot valet. Føresegna gjer unntak frå hovudregelen i tilfelle kor vedkommande er vald utanfor det valdistriktet vedkommande har stemmerett i, og i tilfelle kor vedkommande har møtt som representant på alle storting etter det førre valet, jf. føresegna første ledd bokstavane a og b.

Stortinget vedtok einstemmig den 7. januar 2020 å endre Grunnlova § 63 første ledd (fritak frå ombodsplikta), jf. Dokument 12:30 (2015–2016) og Innst. 129 S (2019–2020). Stortinget vedtok da ei ny føresegn i Grunnlova § 63 første ledd bokstav c, der det blir slått fast at det er tilstrekkeleg for fritak at personen gir ei skriftleg erklæring om at vedkommande ikkje ønsker å stå på ei valliste. Føresegna opnar berre for å få fritak frå ei bestemt valliste vedkommande er ført opp på, og gir ikkje generelt fritak frå plikta til å stå på liste. Føresegna vil bli nytta for første gong ved stortingsvalet i 2021. Bokstav d i føresegna om at ein kan få fritak frå ombodsplikta dersom ein er medlem av eit politisk parti og er vald på ei valliste frå eit anna parti, blei samtidig oppheva.

Ein generell fritaksregel for kommunestyre- og fylkestingsval blei vedtatt i 2011 og brukt første gong ved valet i 2015, jf. vallova § 3-4 første ledd. Ved kommune- og fylkestingsval er det tilstrekkeleg for fritak at ein person gir ei skriftleg erklæring om at vedkommande ikkje ønsker å stille til val på den aktuelle vallista.

1.3.2 Forslaget til vallovutvalet

Utvalet viser til at departementet i Prop. 64 L (2010–2011) la til grunn at plikta til å stå på liste kan vere i strid med organisasjonsfridommen som kjem fram i FN sin konvensjon om sivile og politiske rettar (SP) artikkel 22 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 11. Det er etter utvalet si oppfatning problematisk at uvillige kandidatar må melde seg inn i eit anna politisk parti for å kunne bli fritatt. Den enkelte sin rett til organisasjonsfridom talar derfor for å utvide åtgangen til fritak. At ein person som ikkje er interessert i eller ikkje vil bli assosiert med det aktuelle partiet, pliktar å stå på lista, vil også villeie veljarane. Vallovutvalet støttar på denne bakgrunnen den vedtekne endringa i Grunnlova § 63 om rett til fritak frå å stå på ei valliste. Utvalet er derfor einig i at det bør vere tilstrekkeleg for å få fritak at ein person leverer ei skriftleg erklæring til valstyresmaktene om at vedkommande ikkje ønsker å stå på ei valliste. Utvalet meiner at dei andre fritaksgrunnane i Grunnlova § 63 dermed blir overflødige, og foreslår å oppheve desse. Desse fritaksgrunnane blei ikkje endra av Stortinget i behandlinga av den nye fritaksgrunnen.

1.3.3 Forslaget i høyringsnotatet

I høyringsnotatet foreslo departementet å endre føresegna i vallova § 3-2 første ledd bokstav c for å bringe føresegna i samsvar med Grunnlova § 63 første ledd bokstav c. Departementet streka under at endringa bør vedtakast før fylkesvalstyra startar prosessen med behandling av listeforslag for stortingsvalet i 2021. Fritaksgrunnane i Grunnlova § 63 første ledd bokstav a og b går fram av vallova § 3-2 første ledd, og departementet la til grunn at det ikkje er behov for å endre dei.

Høyringsinstansane støttar forslaget eller har ikkje nokon merknad til forslaget.

1.3.4 Vurderingar og forslag frå departementet

Departementet foreslår å endre føresegna i vallova § 3-2 første ledd bokstav c for å bringe føresegna i samsvar med Grunnlova § 63 første ledd bokstav c. Føresegna innfører ein generell rett til å krevje seg fritatt frå å stå på ei valliste uavhengig av årsak. Personar som har gitt ei skriftleg erklæring om at dei ikkje ønsker å stå på ei valliste, har ikkje plikt til å ta imot valet. Føresegna gir ikkje eit generelt fritak frå plikta til å stå på liste, men opnar berre for å få fritak frå ei bestemt valliste vedkommande er ført opp på. Kandidatar som er ført opp på ei valliste, må søke om fritak innan den fristen fylkesvalstyret set, jf. vallova § 3-2 andre ledd. Elles går retten til ikkje å stå på vallista tapt. Føresegna svarar til føresegna i vallova § 3-4 første ledd om rett til å krevje fritak frå fylkestingsval og kommunestyreval.

1.4 Rett til assistanse ved stemminga

1.4.1 Gjeldande rett

Veljarar som har behov for det, kan be ein stemmemottakar eller stemmestyret om nødvendig hjelp ved stemminga, jf. vallova §§ 8-4 åttande ledd og 9-5 femte ledd. Føresegnene gjer unntak frå utgangspunktet om at valhandlinga skal skje i einerom og usett. Dette omfattar for eksempel veljarar som har behov for bistand på grunn av manglande norskkunnskapar.

Veljarar med alvorleg psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting kan i tillegg sjølv peike ut ein ekstra hjelpar blant dei personane som er til stades i vallokalet. Ein person som assisterer ein veljar ved stemminga og får kjennskap til korleis vedkommande har stemt, har teieplikt om dette, jf. vallova § 15-4 andre ledd. Hjelparen skal gjerast merksam på denne teieplikta. Det følger av føresegna at veljaren sjølv må ta initiativ til å få hjelp.

1.4.2 Internasjonale forpliktingar

I 2013 ratifiserte Noreg FN sin konvensjon 13. desember om rettane til menneske med nedsett funksjonsevne (CRPD). Noreg er etter artikkel 29 bokstav a forplikta til «å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan delta fullt ut og på en effektiv måte i det politiske og offentlige liv på lik linje med andre [...], herunder ved at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett og mulighet til å avgi stemme [...]». For å oppnå slik deltaking nemner artikkelen enkelte tiltak.

CRPD-komiteen har i sine avsluttande merknader 7. mai 2019 uttrykt bekymring for at stemmeprosedyrar, stemmefasilitetar og materiale ikkje er tilgjengelege for personar med nedsett funksjonsevne og gitt ei anbefaling til Noreg.

1.4.2.1 INNLEIING

Utvalet har vurdert tre spørsmål i samband med retten til assistanse. For det første har utvalet vurdert om det er behov for å endre reglane om kven som skal ha rett til assistanse. For det andre har utvalet vurdert om retten til assistanse bør innehalde større valfridom for veljarane. For det tredje har utvalet vurdert kven som skal avgjere om ein veljar har rett til assistanse.

1.4.2.2 KVEN SOM SKAL HA RETT TIL ASSISTANSE

Utvalet foreslår å ikkje vidareføre den generelle føresegna om rett til assistanse i vallova §§ 8-4 åttande ledd første punktum og 9-5 femte ledd første punktum. Utvalet viser til at den generelle retten til bistand frå ein valfunksjonær inne i valavlukket meir enn nødvendig undergrev utgangspunktet om at valet skal skje i ein rom og usett. Alle veljarar vil ha krav på rettleiing frå ein valmedarbeidar. Valmedarbeidaren kan gi slik rettleiing ved å vise veljaren framgangsmåten for stemminga og deretter forlate valavlukket, slik at veljaren kan gjere valet i ein rom. Utvalet framhevar at det er viktig at veljarar med avgrensa norskkunnskapar får slik rettleiing.

Utvalet har kome til at det er behov for å forenkle og presisere reglane om kven som har rett til assistanse i valavlukket, og foreslår at veljarar som på grunn av fysisk eller psykisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, får rett til assistanse frå ein hjelpar dei har valt sjølve. Kravet om at funksjonsnedsettinga må vere alvorleg, blir ikkje foreslått vidareført.

1.4.2.3 KVEN SOM KAN ASSISTERE VELJAREN

Utvalet viser til at Noregs Blindeforbund har tatt opp at retten til assistanse bør innehalde større valfridom for veljarane, og at veljarane bør kunne assisterast av ein sjølvvald hjelpar aleine. Bakgrunnen for spørsmålet om ein representant frå valmyndigheita må vere med inn i stemmeavlukket i tillegg til ein sjølvvald hjelpar, er ei avveging mellom omsynet til valfridom og verdigheit for veljaren på den eine sida og omsynet til å motverke utilbørleg påverknad av veljaren på den andre. Omsynet til å sikre ei verdig stemming for alle må, slik utvalet vurderer det, vege tungt. Retten til assistanse må innordnast på ein måte som er i tråd med ønska til gruppa som skal få assistanse. Fridom til å velje kven ein skal få assistanse frå, kan vere avgjerande for om veljaren fritt stemmer slik vedkommande ønsker. Kravet om at det i tillegg må vere med ein person frå valmyndighetene inn i stemmeavlukket, blir derfor ikkje foreslått vidareført.

1.4.2.4 KVEN SOM SKAL AVGJERE OM VELJAREN HAR KRAV PÅ ASSISTANSE

Utvalet har vurdert kven som skal avgjere om veljaren har krav på assistanse. Ved førehandsstemminga meiner utvalet at spørsmålet skal avgjerast av ein av

stemmemottakarane. På valdagen meiner utvalet at avgjerda prinsipielt sett bør takast av stemmestyret. Utvalet meiner likevel at ei slik ordning vil vere for byråkratisk. Ein valfunksjonær eller eit stemmestyremedlem bør kunne innvilge slik hjelp i tilfelle der det ikkje er tvil om at vilkåra for å få assistanse er til stades. Stemmestyret skal avgjere spørsmålet i tilfelle der ein valfunksjonær eller eit stemmestyremedlem meiner at vilkåra for rett til assistanse ikkje er oppfylte. Ein eventuell tvil om vilkåra er oppfylte bør, slik utvalet oppfattar det, kome veljaren til gode.

1.4.3 Forslaget i høyringsnotatet

I høyringsnotatet foreslo departementet at det ikkje lenger skal vere ein generell rett til å få assistanse ved stemminga for alle veljarar som har behov for det, jf. vallova § 8-4 åttande ledd første punktum og § 9-5 femte ledd første punktum. Veljarane vil framleis ha rett på rettleiing frå ein valmedarbeidar om korleis dei stemmer, men valmedarbeidaren må forlate stemmeavlukket når veljaren gjer sine val.

Vidare foreslo departementet ei endring i vallova som inneber at ein veljar som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, sjølv kan peike ut ein hjelpar som skal assistere vedkommande utan at ein valfunksjonær er til stades i valavlukket. Desse veljarane kan få assistanse frå ein valfunksjonær dersom vedkommande ønsker det.

I tillegg foreslo departementet ei ny føresegn om at stemmestyret skal avgjere spørsmålet i tilfelle der ein valfunksjonær eller eit stemmestyremedlem meiner at vilkåra for rett til assistanse på valtinget ikkje er oppfylte.

1.4.4 Høyringsinstansane sitt syn

Få høyringsinstansar har gitt konkrete kommentarar til at departementet foreslår å ikkje vidareføre den generelle føresegna om rett til assistanse.

Forslaget om å gi veljarar med nedsett funksjonsevne ein rett til å velje sjølv kven som skal assistere dei ved val, utan at ein valfunksjonær er med inn i valavlukket, får støtte frå eit stort fleirtal av høyringsinstansane som har uttalt seg om dette.

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) og Unge funksjonshemmede er positive til at departementet vel å foreslå endringa allereie no, slik at regelverket kan vere på plass før stortingsvalet i 2021.

Eit fåtal av høyringsinstansane støttar ikkje departementet sitt forslag til endringar i føresegnene om assistanse.

Proposisjonen gjer nærmare greie for synspunkta frå høyringsinstansane.

1.4.4.1 KVEN SOM SKAL HA KRAV PÅ ASSISTANSE

Departementet foreslår i tråd med vallovutvalet si utgreiing å ikkje vidareføre den generelle retten til assistanse frå ein valmedarbeidar ved sjølv stemminga for alle veljarar som har behov for hjelp. Utgangspunktet er at alle veljarar skal gjere sine val usett i einerom. Unntak frå dette utgangspunktet skal ikkje gå lenger enn det som er naudsynt for at veljarane får stemt. Departementet meiner det er riktig at retten til å få hjelp med sjølv valhandlinga berre blir gitt til dei veljarane som ikkje kan stemme aleine på grunn av nedsett funksjonsevne. Andre veljarar med behov for bistand bør få rettleiing utan at dette inneber at ein stemmemottakar eller valfunksjonær er til stades i stemmeavlukket medan veljaren gjer sine val. Departementet påpeiker at det er viktig at mellom anna veljarar som ikkje snakkar norsk, får tilstrekkeleg rettleiing til at dei får stemt. Ein valmedarbeidar kan rettleie veljaren om korleis han eller ho kan stemme inne i valavlukket før vedkommande går ut av avlukket og lar veljaren gjere sine val aleine.

Personar med alvorleg nedsett funksjonsevne har i dag, i tillegg til denne generelle retten til assistanse frå ein valmedarbeidar omtalt ovanfor, rett til å peike ut ein eigen hjelpar. Departementet foreslår i tråd med utvalet sitt forslag å oppheve kravet om at den nedsette funksjonsevna må vere alvorleg. Det inneber at alle grader av nedsett funksjonsevne kan gi rett til assistanse. Det avgjerande for å innvilge hjelp bør etter departementet si vurdering vere om den nedsette funksjonsevna inneber at veljaren ikkje kan stemme aleine, og ikkje kor alvorleg den må reknast som.

1.4.4.2 KVEN SOM SKAL ASSISTERE VELJAREN

Spørsmålet om ein representant frå valmyndigheita må vere med inn i stemmeavlukket i tillegg til ein sjølvvald hjelpar, avheng som vallovutvalet påpeiker av ei avveging av omsynet til veljarens valfridom og verdigheit på den eine sida, og omsynet til å motvirke utilbørleg påverknad på den andre. At veljarar ikkje skal utsettast for utilbørleg påverknad, er eit grunnleggande prinsipp som går fram av formålet til vallova om å legge til rette for frie val, jf. § 1-1. Det er viktig å legge til rette for at utilbørleg påverknad ikkje skal skje, av omsyn til at val skal vere frie og hemmelege, og prinsippet om éin veljar – éi stemme.

Departementet har i vurderinga lagt stor vekt på at retten blir innordna på ein måte som er i tråd med gruppa som treng assistanse sine ønsker. Departementet er einig med utvalet i at høvet til å velje kven ein skal få assistanse frå, kan vere avgjerande for at veljaren stemmer i tråd med egne ønsker. Det kan også vere avgjerande for om ein ønsker å bruke stemmeretten. Noregs Blindforbund har vist til at fleire av deira medlemmar ikkje ønsker at ein valmedarbeidar skal vite kva dei stemmer. Dette kan opplevast som særleg problematisk i

små kommunar kor veljaren veit kven valmedarbeidaren er.

Departementet foreslår med dette som bakgrunn at ein veljar som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, sjølv skal kunne peike ut ein hjelpar som skal assistere vedkommande, utan at ein valfunksjonær er med inn i valavlukket. Ein veljar kan framleis få assistanse frå ein valmedarbeidar viss han eller ho ønsker det. Forslaget er i tråd med forslaget i høyringsnotatet og har fått brei støtte i høyringa.

Det vil framleis vere slik at det er veljaren sjølv som må be om hjelp til å stemme. Nokre høyringsinstansar har peikt på at det i nokre tilfelle er vanskeleg å avgjere om det er veljaren sjølv som ber om hjelp, eller om det er pårørande som ber om å få hjelpe veljaren. Departementet forstår at det kan vere vanskelege vurderingar i enkelte tilfelle, men strekar under at kravet om at det er veljaren sjølv som skal ta initiativ til å ta imot hjelp, reduserer risikoen for at han eller ho blir utsett for utilbørleg påverknad.

Departementet legg til grunn at forslaget vil bidra til at veljarar med nedsett funksjonsevne fritt får uttrykt sin vilje, slik CRPD artikkel 29 bokstav a stiller krav om. Forslaget gjer etter departementet sitt syn valet meir inkluderande for veljarar med nedsett funksjonsevne og er i tråd med organisasjonane sitt syn, og må dermed anses å vere i tråd med CRPD-komiteen si anbefaling til Noreg.

1.4.4.3 KVEN SOM SKAL AVGJERE OM VELJAREN HAR KRAV PÅ ASSISTANSE

Departementet foreslår i tråd med utvalet sitt forslag å presisere i lova kven som skal avgjere om ein veljar oppfyller vilkåra for å få rett til assistanse. Også etter gjeldande reglar vil stemmemottakar og stemmestyret måtte ta stilling til om vilkåra for assistanse er oppfylte for den enkelte veljaren.

Departementet er einig med utvalet i at stemmestyret ikkje treng å ta alle avgjerder om veljaren har krav på assistanse ved stemming på valtinget. Når det ikkje er tvil om at vilkåra for assistanse er oppfylte, bør stemmestyremedlemen eller valfunksjonæren veljaren tar kontakt med, kunne innvilge slik hjelp. Viss stemmestyremedlemen eller valfunksjonæren derimot meiner at veljaren ikkje oppfyller vilkåra for assistanse, bør veljaren kunne få ei ny vurdering frå stemmestyret. Fleire høyringsinstansar stiller spørsmål ved behovet for å presisere i lova kven som skal avgjere om veljaren oppfyller vilkåra for å få rett til assistanse. Nokre høyringsinstansar etterlyser også ei drøfting av kva for kompetanse stemmestyret har til å avgjere eit slikt spørsmål. Departementet viser til at etter gjeldande regel om assistanse vil stemmestyret måtte avgjere om vilkåra er oppfylte. Etter forslaget vil eit stemmestyremedlem eller ein valfunksjonær kunne innvilge slik hjelp viss det ikkje er tvil

om vilkåra er oppfylte. Det er slik departementet ser det, naudsynt av omsyn til å unngå misbruk av ordninga at nokon tar stilling til om vilkåra er oppfylte. Det gir auka føreseielegheit å presisere i lova kven som skal avgjere om vilkåra er oppfylte. Utgangspunktet vil likevel vere at ein person som hevdar han eller ho har nedsett funksjonsevne, skal bli trudd. Det er heller ikkje krav til at veljaren skal vise nokon form for dokumentasjon på at han eller ho har nedsett funksjonsevne. Ein eventuell tvil om vedkommande oppfyller vilkåra, skal etter gjeldande reglar kome veljaren til gode. Departementet meiner framleis det vil vere meir uheldig å nekte slik hjelp til ein veljar som treng det, enn å innvilge slik hjelp til ein som ikkje treng det. Av desse grunnane kan ikkje departementet sjå at det er behov for å gjere ei nærmare vurdering av stemmestyret eller stemmemottakar sin kompetanse til å vurdere veljaren sitt behov for assistanse.

Eit stemmestyre administrerer stemminga på kvar stemmestad i kommunen på valtinget. Det er ikkje eit stemmestyre eller eit tilsvarande organ som administrerer førehandsstemminga. Frå 10. august er det krav om at det skal vere minst to stemmemottakarar til stades ved førehandsstemminga. Det kan vere situasjonar der stemmemottakarane ikkje er einige om veljaren oppfyller krava til å ta imot assistanse. Ved førehandsstemminga bør det etter departementet sitt syn vere tilstrekkeleg at ein av stemmemottakarane meiner at veljaren oppfyller vilkåra for å få assistanse. Det er ikkje naudsynt at begge stemmemottakarane meiner at veljaren har krav på assistanse. Ei slik løysing er etter departementet si oppfatning i tråd med at ein eventuell tvil om vilkåra for rett til assistanse er oppfylte, skal kome veljaren til gode.

Praktiseringa av føresegnene om assistanse vil bli grundig evaluert i etterkant av stortingsvalet i 2021. Departementet vil vurdere å foreslå endringar i regelverket på bakgrunn av funna i evalueringa.

1.4.4.4 UTGREIING AV TEKNISKE HJELPEMIDDEL

Nokre høyringsinstansar har påpeikt at ei betre løysing for veljarar med nedsett funksjonsevne vil vere å legge til rette for elektronisk stemming, enten i vallokalet eller heime. Vallovutvalet meiner valstyresmaktene må greie ut kva for tekniske hjelpemiddel som kan gjere stemminga enklare for blinde og svaksynte veljarar, mellom anna må elektronisk stemming i vallokalet bli vurdert. Når det gjeld moglegheit for å stemme heime, peiker fleirtalet i utvalet på at dette fører med seg store utfordringar knytte til hemmeleg stemming.

Departementet vil sørge for ytterlegare utgreiingar i regelverket ved oppfølginga av NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov, for å undersøke moglegheiter for å legge til rette for at flest mogleg kan gi både partistemme og personstemme usett i einarom. Departementet meiner oppfølginga er i tråd med CRPD-komi-

teen sine anbefalingar til Noreg om å sørge for at stemmeprosedyrar er tilgjengelege for alle personar med nedsett funksjonsevne, og vurdere elektronisk stemming.

1.5 Oversending av materiell frå kommunen til fylkeskommunen

1.5.1 Gjeldande rett

Fylkesvalstyret skal ved stortingsval og fylkestingsval kontrollere gjennomføringa av valet i kommunane med grunnlag i materiell som kommunane oversender. Kva for materiell som skal oversendast, er fastsett i vallova § 10-8 første ledd. Blant materiellet som skal oversendast, er alle valkorta frå førehandsstemminga, jf. bokstav c.

1.5.2 Forslaget til vallovutvalet

Utvalet foreslår ikkje å vidareføre føresegna om at alle valkort frå førehandsstemminga skal oversendast ved stortingsval og fylkestingsval, jf. utvalet sitt forslag til ny vallov § 10-11.

1.5.3 Forslaget i høyringsnotatet

I høyringsnotatet foreslo departementet å oppheve føresegna i vallova § 10-8 første ledd bokstav c. Departementet viste til at valkorta ikkje har nokon funksjon i kontrollen som fylkesvalstyret skal gjennomføre. I tillegg viste departementet til at det har kjennskap til at fylkesvalstyret ikkje ser behov for å få valkorta oversende, fordi dei ikkje bruker dei til nokon kontroll.

Alle høyringsinstansane enten støttar forslaget eller har ikkje nokon merknad til forslaget.

1.5.4 Vurderingar og forslag frå departementet

Departementet viser til at forslaget har fått brei tilslutning i høyringsrunden, og foreslår å oppheve føresegna i vallova § 10-8 første ledd bokstav c. Ettersom valkorta ikkje har nokon funksjon i fylkesvalstyra sin kontroll, bør valstyra ikkje lenger oversende dei til fylkesvalstyra. Departementet vedtok endringar i valforskrifta 20. november 2020 som inneber at valkort skal sendast elektronisk til alle stemmeføre innanriks. Stemmeføre som står oppførte som reservert i kontakt- og reservasjonsregisteret, skal framleis få valkort tilsendt per post. Også stemmeføre som ikkje har lagra eller oppdatert kontaktinformasjon i registeret dei siste 18 månadane, skal få valkort tilsendt per post. Dette inneber at ein stor del av dei stemmeføre vil få valkort elektronisk, og papirvalkorta vil ikkje kunne spele ei rolle i ein kontroll.

1.6 Stortings- og sametingsvalet i 2021

1.6.1 Utbrotet av covid-19

Neste stortings- og sametingsval skal haldast 13. september 2021.

Ein pågåande pandemi vil påverke korleis valet kan gjennomførast. Utfordringane knytter seg mellom anna til korleis ein kan sikre at også veljarar i karantene og isolasjon skal få stemt, korleis ein kan unngå lange køar og forhindre at det kan opplevast som risikofylt for veljarar å møte fram for å stemme. Vidare vil det stille større krav til kommunane si organisering av arbeidet i forkant og under valg gjennomføringa, og kapasitet og bemanning hos andre involverte aktørar. Grunnlova slår fast at valet må vere avslutta seinast i september månad, og vallova har tidsfristar for fleire andre fasar i valet.

Departementet identifiserte våren 2020 at dei generelle anbefalingane knytte til smittevern ville kunne gjere det utfordrande for parti og grupper å samle inn underskrifter på listeforslag fysisk. Departementet fremja derfor eit forslag om ei midlertidig endring i vallova som gjer det mogleg for politiske parti som ikkje fekk tilstrekkeleg oppslutning ved førre stortingsval og uregistrerte grupper å samle inn underskrifter på listeforslag elektronisk. Stortinget vedtok forslaget den 22. juni 2020. Valdirektoratet fekk i oppdrag å utvikle ei digital løysing for innsamling av underskrifter. Løysinga vart teken i bruk 9. oktober 2020.

Departementet har nedsett ei arbeidsgruppe med ansvar for å forberede moglege smitteverntiltak knytte til gjennomføringa av stortings- og sametingsvalet i 2021 med tanke på den pågåande pandemien. Gruppa har medlemmer frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Utanriksdepartementet, Oslo kommune, Viken fylkeskommune, Valdirektoratet og Folkehelseinstituttet. Gruppa skal levere sine anbefalingar innan 31. desember 2020. Dersom arbeidsgruppa finn eit behov for midlertidige lovendringar for å kunne gjennomføre valet på ein forsvarleg måte, vil det kunne bli aktuelt å fremje ein proposisjon om dette i januar 2021.

1.6.2 Sending av førehandsstemmer

Den 1. januar 2018 blei A- og B-post slått saman til ein felles brevstrøm, jf. Meld. St. 31 (2015–2016) Postsektoren i endring. Omlegginga til ein brevstrøm ville ha medført at svært mange førehandsstemmer som var gitt siste fredag før valdagen i 2019, ikkje kom fram innan fristen dersom dei blei sende med vanleg innanlands brevpost, på grunn av kravet til framsendingstid. Departementet fastsette i forkant av valet i 2019 på bakgrunn av omlegginga endringar i valforskrifta § 27, slik at førehandsstemmer ikkje skal sendast som brevpost torsdagen, fredagen eller laurdagen før valdagen.

På bakgrunn av forskriftsendringa gjekk Valdirektoratet til anskaffing av ei forsendingsavtale som alle kommunar kunne nytte seg av. Posten Noreg AS leverte det einaste tilbødet, og direktoratet inngjekk avtale med tilbydaren. Avtalen innebar at alle kommunar kunne få henta førehandsstemmer fredag og laurdag før valdagen, som blei sende med bedriftspakke over natta eller

ekspresspost. Desse pakkene har ei framsendingstid på to dagar, noko som skulle sikre at stemmene kom fram til valstyret i heimkommunen til veljaren innan kl. 17 dagen etter valdagen. Kommunane var ikkje forplikta etter valforskrifta til å nytte seg av forsendingsavtalen. Avtalen blei evaluert, og både Valdirektoratet og kommunane var fornøgde med ordninga.

Stortinget vedtok i 2019 endringar i kravet til tal på omdelingsdagar frå fem dagar i veka til annankvar dag i ein to vekers syklus, det vil seie tre dagar den eine veka og to dagar den andre, jf. Prop. 102 L (2018–2019). Sjølv om Samferdselsdepartementet i proposisjonen viste til at endringa i talet på omdelingsdagar i liten grad kjem til å påverke framsending av førehandsstemmer, meiner departementet det er større risiko for feil og forseinkingar dersom førehandsstemmene som er mottatt måndag til onsdag den siste veka før valdagen, blir sende med ordinær postgang.

På bakgrunn av erfaringane frå valet i 2019 og endringane i postlova før stortings- og sametingsvalet i 2021 anbefalte Valdirektoratet å utvide talet på dagar med ekspress-sending frå torsdag og fredag før valdagen til heile den siste veka i førehandsstemmeperioden. Det inneber at ingen førehandsstemmer skal sendast med ordinær brevpost i perioden måndag til fredag den siste veka før valdagen. Departementet støtta anbefalinga frå Valdirektoratet, og foreslo i høyringsnotatet at perioden for ekspress-sending blir utvida.

Alle høyringsinstansane som uttalte seg, støtta forslaget til departementet. Fleire kommunar viste til at dei hadde gode erfaringar med bruk av avtalen ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019. Kommunane streka under at dei føreset at Valdirektoratet dekkjer dei ekstra kostnadane.

Vallovutvalet har diskutert problemstillinga, og meiner samla sett at ein eigen distribusjonsavtale vil vere det mest formålstenlege tiltaket for å unngå at førehandsstemmer kjem for seint fram.

På bakgrunn av den breie tilslutninga og anbefalingane frå Valdirektoratet og vallovutvalet, fastsette departementet endringar i valforskrifta 20. november 2020. Valdirektoratet vil få i oppdrag å inngå ei ny avtale om ekspress-sending i forkant av stortings- og samestingsvalet i 2021.

1.6.3 Elektronisk utsending av valkort

Ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 blei det gjort forsøk med elektronisk utsending av valkort i nokre utvalde kommunar. Totalt 18 kommunar deltok i forsøket: Bergen, Bodø, Fredrikstad, Færder, Gjøvik, Gloppen, Grimstad, Hamar, Hå, Lillesand, Skaun, Skien, Stjørdal, Tromsø, Ulstein, Vadsø, Vanylven og Vågan.

Alle med stemmerett som var innførte i manntalet i dei utvalde kommunane, og som ikkje stod oppførte som reserverte i registeret over digital kontaklinforma-

sjon og reservasjon, fekk tilgang til valkortet elektronisk. Unntaket var dei som ikkje hadde oppdatert opplysningar om seg sjølve eller stadfesta at opplysningane i registeret over digital kontaktinformasjon og reservasjon var korrekte dei siste 18 månadane. Desse fekk tilsendt valkortet på papir, saman med dei som hadde reservert seg.

Valkortet blei tilgjengeleg for dei med stemmerett ved innlogging på internetsida til Valdirektoratet. Valkortet blei sendt elektronisk til den digitale postkasse for dei med stemmerett som hadde oppretta slik postkasse. Veljarane blei varsla med SMS om at dei hadde fått valkortet.

Valdirektoratet har fått gjennomført ei evaluering av forsøket med elektronisk utsending av valkort. Tre av fire spurde veljarar ønsker å få valkortet tilsendt elektronisk ved neste val. Av alle kommunane som svarte på departementet si valgjennomføringsundersøking etter valet, svarte fleirtalet at dei er positive eller svært positive til ordninga med digitale valkort. Fleirtalet av kommunane som deltok i forsøket, oppgav at veljarar hadde behov for rettleiing og informasjon om det digitale valkortet i vallokalet. Dei opplevde òg stor pågang frå veljarar som hadde spørsmål om det digitale valkortet før valgjennomføringa.

Vallovutvalet ser positivt på å innføre elektronisk utsending av valkort, og viser til at elektronisk utsending vil vere i tråd med forvaltningslova § 15 a, som fastslår at digital kommunikasjon skal vere hovudregelen.

Departementet ser mange fordelar ved ordninga. Det digitale valkortet kan nå fleire veljarar, reduserer kostnadene til produksjon og utsending, og har miljømessige konsekvensar i form av redusert bruk av papir og distribusjon. Valkortet vil i større grad vere tilgjengeleg for veljarar med nedsett funksjonsevne i tråd med CRPD artikkel 29 bokstav a og CRPD-komiteen sine anbefalingar til Noreg om at alt materiell som blir nytta ved val, er tilgjengeleg. Ei elektronisk utsending er òg i tråd med digitaliseringsrundskrivet, som stiller krav om bruk av digital postkasse for utsending av post til innbyggjarar som har valt digital postkasse, og som ikkje har reservert seg. Departementet foreslo derfor i høyringsnotatet at valkort blir sende elektronisk til alle med stemmerett som er innførte i manntalet, og som er busette innanriks, med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Fleirtalet av høyringsinstansane støtta forslaget eller hadde ikkje nokon merknader til forslaget. Einskilde kommunar og KS meinte ein burde vere forsiktig med å innføre noko som krev så mykje rettleiing og informasjon på noverande tidspunkt. Dei viste til usikkerheita rundt den pågåande pandemien, og frykta at digitale valkort vil ta mykje tid og ressursar både i perioden fram mot valet og i sjølve vallokalet. Fleire instansar streka òg under viktigheita av at Valdirektoratet sørger for god informasjon til veljarane og kommunane.

Departementet vedtok 20. november 2020 ei ny føresegn i valforskrifta som fastslår at valkort blir sende elektronisk til alle med stemmerett som er innførte i manntalet og som er busette innanriks, med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Personar med stemmerett som er busette utanriks, på Svalbard eller på Jan Mayen, får ikkje tilsendt valkort elektronisk. Føresegna vil gjelde frå stortingsvalet i 2021. Departementet vidarefører unntaka frå forsøket, slik at enkelte veljarar framleis vil få valkortet tilsendt på papir.

Valdirektoratet er ansvarleg for at kommunar og veljarar får tilstrekkeleg opplæring og informasjon i samband med innføringa av digitale valkort. Kommunane må rekne med at dei får fleire spørsmål om valkort frå veljarar enn normalt, både i forkant av valet og i vallokalet.

1.6.4 Endringar i forskrift om val til Sametinget

Departementet har vedtatt endringar i valforskrifta som inneber at førehandsstemmer skal sendast på ein raskare måte enn med vanleg brevpost den siste veka i førehandsstemmepérioden. Dette sikrar at så mange førehandsstemmer som mogleg kjem fram til kommunane innan fristen for godkjenning. I høyringsnotatet foreslo departementet ei tilsvarande endring i forskrift om val til Sametinget § 43 åttande og niande ledd.

I høyringsnotatet foreslo departementet også at utgiftene til oppteljingsvalstyra som blir dekte av statskassa, bør aukast i samsvar med konsumprisindeksen.

Departementet meiner at dei same reglane for assistanse for veljarar som på grunn av psykisk og fysisk funksjonsnedsetting ikkje kan stemme aleine, bør gjelde ved sametingsval som ved stortingsval og lokalval, og foreslo i høyringsnotat ei tilsvarande endring i forskrift om val til Sametinget § 50 fjerde ledd.

Departementet tar sikte på å vedta desse endringane i forskrifta etter at Stortinget har behandla forslaga til endringar i vallova.

1.7 Kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019

1.7.1 Evaluering av valgjennomføringa

Departementet gjennomfører evalueringar av valgjennomføringa etter kvart val. På oppdrag frå departementet har Oslo Economics gjennomført ei evaluering av Valdirektoratets tenester til kommunar og fylkeskommunar ved kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019. Formålet med evalueringa er å belyse om Valdirektoratet har løyst oppgåvene sine på ein formålstenleg måte, og å få kartlagt korleis kommunane vurderer tenestene direktoratet leverer til dei. Evalueringa gjeld bruken av valadministrasjonssystemet EVA, opplæring av valansvarlege, brukarstøtte til kommunar og fylkeskommunar og informasjonsarbeidet til Valdirektoratet. Oslo Economics har samtidig gjennomført ei undersøking som samlar inn informasjon og statistikk om den

praktiske gjennomføringa i kommunane og fylkeskommunane (valgjenomføringsundersøkinga). Formålet med denne undersøkinga er mellom anna å få tidsseriedata om korleis kommunane gjennomfører valet. Funna blir også brukte som innspel til eventuelle forslag til endringar i regelverket på valområdet.

Evalueringa viser at over 90 pst. av kommunane er fornøgde eller svært fornøgde med tenestene Valdirektoratet har levert før og under gjennomføringa av valet. Den samla tilfredsheitsscoren for alle tenestene og løysingane er 4,3 på ein skala frå 1 til 5.

Valgjenomføringsundersøkinga gir departementet nyttige data om korleis kommunane gjennomfører valet lokalt. Spørsmåla i denne undersøkinga er ikkje knytte til tenestene til Valdirektoratet, men dreier seg om lokal organisering av valet og andre praktiske spørsmål.

I 2019 blei kommunane stilt spørsmål mellom anna om avtalen med sending av førehandsstemmer, digitale valkort, kommunesamanslåing og manuell oppteljing av stemmesetlar.

Departementet gav Valdirektoratet i tildelingsbrevet for 2020 i oppdrag å følge opp evalueringa av gjennomføringa av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 og sametingsvalet i 2017 innanfor alle tenesteområda til direktoratet. Forslag til oppfølging av evalueringane blei sende til departementet i februar 2020. Direktoratet har gått igjennom alle evalueringane og vurdert funna opp mot dei aktuelle tenestene. Direktoratet opplyser om at dei vil prioritere å forbetre programvara for skanning av stemmesetlar, større sikkerheit i dataløysingane og vidareutvikling av informasjonstiltak.

Kapittel 8 i proposisjonen gir ei nærmare omtale av funna i evalueringa.

1.7.2 Tiltaksplan for å styrke motstandsdyktigheita mot utanlandsk påverknad

Regjeringa oppretta i forkant av kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2019 ei breitt samansett arbeidsgruppe med mandat til å utarbeide ein tiltaksplan for å styrke motstandsdyktigheita mot påverknadskampanjar og hybride truslar mot valgjenomføringa. Arbeidsgruppa blei leia av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hadde representantar frå Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utanriksdepartementet, Valdirektoratet, Politiets sikkerheitsteneste (PST), Nasjonal sikkerheitsmyndigheit (NSM), Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB), Etterretningstenesta (E-tenesta) og Medietilsynet.

Regjeringa lanserte i juni 2019 ein tiltaksplan med ti tiltak som skulle styrke motstandsdyktigheita mot slike truslar i valgjenomføringa. Planen blei utarbeidd med utgangspunkt i det gjeldande trusselbiletet og er nærmare omtalt i punkt 8.3 i proposisjonen.

Arbeidet med å ivareta og styrke sikkerheita i valgjenomføringa blir vidareført fram mot stortings- og sametingsvalet i 2021. Deltakarane i arbeidsgruppa har meldt at den tverrdepartementale dialogen er styrkt, og at dei no er betre rusta til å kunne bidra til ein meir koordinert respons dersom uønskte hendingar skulle inntruffe. Arbeidsgruppa er vidareført med eit revidert mandat, og vil jobbe vidare for å styrke motstandsdyktigheita mot påverknad fram mot stortingsvalet i 2021. Gruppa vil foreslå nye tiltak dersom det er behov for det.

1.8 Økonomiske og administrative konsekvensar

Forslaget om endring av føresegna om plikta til å stå på liste ved stortingsval inneber ikkje økonomiske eller administrative konsekvensar av vesentleg grad.

Forslaget om endringar i føresegnene om assistanse ved stemming for veljarar med alvorleg psykisk eller fysisk funksjonsnedsetting vil krevje grundig opplæring frå både Valdirektoratet og kommunane. Det vil òg krevje oppdatering av rettleiingsmateriell. Opplæring og informasjon er ei fast oppgåve for Valdirektoratet, som gjennom sitt ordinære opplærings- og informasjonsarbeid må sørge for at veljarane og kommunane har kunnskap om retten til assistanse for denne veljargruppa. Kommunane har òg ei plikt til å sørge for at alle stemmestyrar får informasjon og opplæring om vallova. Departementet reknar derfor med at forslaget vil ha små økonomiske konsekvensar.

Departementet foreslår å oppheve føresegna om at valkort frå førehandsstemminga skal sendast frå kommunane til fylkeskommunane. Forslaget inneber ei forenkling for kommunane, men etter departementet si vurdering vil forslaget føre til små økonomiske og administrative innsparingar for kommunane.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen og Magne Rommetveit, fra Høyre, Svein Harberg og Bente Stein Mathisen, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Terje Breivik, og uavhengig representant Ulf Isak Leirstein, viser til at det er gjort et langsiktig og godt arbeid av valglovutvalget som ble nedsatt i juni 2017. Utvalget har sett på alle sider av valggjenomføringen og leverte NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov, den 27. mai 2020. Denne har nå vært på bred høring. Med dette som grunnlag vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet fremme forslag til ny valglov til Stortinget. Den nye valgloven vil tidligst gjelde fra stortingsvalget 2025.

Komiteen stiller seg positiv til at departementet har foreslått enkelte endringer som kan tre i kraft tidligere, allerede fra før stortingsvalget 2021. Komiteen deler departementets oppfatning om at det vil være gunstig å fremskynde behandlingen av disse lovendringene som bidrar til å bringe valgloven i samsvar med endringer gjort i Grunnloven, som styrker rettighetene til velgere med spesielle behov, og som forenkler etterarbeidet knyttet til forhåndsstemmer.

2.1 Endringer i plikten til å stå på liste ved stortingsvalg

Komiteen viser til departementets forslag om en endring i valgloven om at dersom en person ikke ønsker å stå på liste til stortingsvalg, er det tilstrekkelig for fritak at personen gir en skriftlig erklæring om dette. I dag er hovedregelen at dersom en person velges som representant, er vedkommende pliktig til å ta imot valget, med noen få unntak. Komiteen vektlegger at det er den enkeltes rett å velge om vedkommende vil stå på en valgliste eller ikke, og at det er problematisk at uvillige kandidater plikter å stå på lista med mindre vedkommende melder overgang til et annet politisk parti.

Komiteen viser i tillegg til at departementet i Prop. 64 L (2010–2011) la til grunn at dette kan være i strid med både Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Komiteen anser endringen i plikten til å stå på liste ved stortingsvalg som helt nødvendig, siden den også bidrar til å bringe valgloven i samsvar med endringer i Grunnloven som Stortinget enstemmig vedtok 7. januar 2020. Komiteen støtter forslaget til ny § 3-2 første ledd bokstav c.

2.2 Rett til assistanse ved stemmeavgivelsen

Komiteen viser til at valglovutvalget har vurdert tre spørsmål i forbindelse med retten til assistanse: hvem som skal ha rett til assistanse, om retten til assistanse bør inneholde større valgfrihet for velgerne, og hvem som skal avgjøre om en velger har rett til assistanse. Valgmedarbeideren kan rettlede på utsiden av stemmeavlukket eller må forlate stemmeavlukket når velgeren gjør sitt valg. Velgere som ikke kan stemme alene, grunnet fysisk eller psykisk funksjonsnedsettelse, skal nå selv kunne velge seg en hjelper til å assistere seg. Disse velgerne kan få assistanse fra en valgfunksjonær dersom de ønsker det. Det foreslås videre at stemmestyret skal avgjøre spørsmålet dersom det oppstår tilfeller der valgfunksjonær eller et stemmestyremedlem mener av vilkårene for assistanse ikke er oppfylt.

Komiteen legger stor vekt på at forslaget om å gi velgere med nedsatt funksjonsevne retten til selv å velge hvem de vil at skal assistere dem, uten at en valgfunksjonær er med inn i stemmeavlukket, får støtte fra et stort

flertall av høringsinstansene som representerer velgerne endringene kan gjelde; Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), Norges Blindeforbund, Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU), Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) og Unge funksjonshemmede. Komiteen merker seg også at FFO og Unge funksjonshemmede støtter departementets forslag om at endringene kommer nå, slik at de er på plass til stortingsvalget i 2021. Komiteen støtter forslaget.

Komiteen vil også peke på høringsuttalelsene fra kommunene Asker, Moss og Trondheim, som etterspør rettledning fra departementet om hvordan stemmemottakerne skal avgjøre hva som ligger i begrepene nedsatt fysisk eller psykisk funksjonsevne, og forutsetter at dette følges opp i forkant av 2021-valget. Noen av organisasjonene som representerer velgerne det kan gjelde, mener denne presiseringen av hvem som skal avgjøre hvem som har krav på assistanse, er u hensiktsmessig. NFU og SAFO argumenterer i sine høringssvar for at det avgjørende er om velgeren selv har vurdert at vedkommende vil ha behov for assistanse, og at det i tilfeller av tvil bør komme velgeren til gode.

Komiteen ser at det kan være en utfordring, slik noen høringsinstanser og også departementet har påpekt, å avgjøre om det er velgeren selv som ber om hjelp, eller om det er pårørende som ber om å hjelpe velgeren. Komiteen mener at kravet om at velgeren selv må ta initiativ til å ta imot hjelp, reduserer risikoen for uønsket påvirkning i valget.

Komiteen imøteser en snarlig lovendring fordi endringen er prinsipielt viktig og bidrar til å styrke rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne til å kunne delta fullt ut og på en effektiv måte i det politiske og offentlige liv. Komiteen merker seg at oppfølgingen av NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov er i tråd med CRPD-komiteens anbefalinger til Norge, og at departementet skal sørge for ytterligere avklaringer i regelverket i tiden som kommer.

Komiteen mener at det i tillegg er viktig at det sikres at praktiseringen følger endringene i lovverket, og at det gjennomføres en grundig opplæring av valgfunksjonærene. Samsvar mellom lov og praktisering og opplæring av valgfunksjonærer bemerkes også av FFO og Unge funksjonshemmede som spesielt viktig.

Komiteen støtter endringen som vil sikre at det ikke blir nødvendig å ha med valgfunksjonær i tillegg til selvvalgt hjelper. Komiteen forutsetter at endringene i loven fører til at man ikke blir nektet å ha med selvvalgt hjelper. Det er nå helt avgjørende at denne endringen blir gjort godt kjent i alle kommuner, valgstyrrer og hos alle valgfunksjonærer. Ifølge Blindeforbundet har ca. 50 personer blitt nektet å ha med selvvalgt hjelper inn i stemmeavlukket ved de siste to valgene, til tross for at

dette er en rettighet de har hatt. Derfor må valgmyndighetene sikre at informasjonen kommer frem, herunder vurdere om informasjon om hvilke rettigheter personer med funksjonsnedsettelse har, skal stå på valgkortet.

2.3 Oversendelse av materiell fra kommunen til fylkeskommunen

Komiteen viser til at verken valglovutvalget eller departementet ønsker å videreføre kravet om at alle valgkort fra forhåndsstemmingen skal oversendes fylkesvalgstyret ved stortingsvalg og fylkestingsvalg, og støtter at § 10-8 første ledd bokstav c blir opphevet. Dette begrunnes med at valgkortene ikke har noen reell funksjon i fylkesvalgstyrenes kontroll.

Komiteen merker seg også at forslaget har fått bred tilslutning i høringsrunden. Siden størstedelen av velgerne uansett vil få tilsendt sine valgkort elektronisk – i tråd med endringene departementet vedtok i valgforskriften 20. november 2020 – vil ikke papirvalgkortene kunne spille noen rolle i en kontroll.

Komiteen vil samtidig understreke at denne endringen ikke skal endre det viktige prinsippet om at de som har reservert seg i kontakt- og reservasjonsregisteret, og stemmeføre som ikke har lagret eller oppdatert kontaktinformasjon i registeret de siste 18 månedene, fortsatt skal få valgkort tilsendt per post.

2.4 Utbruddet av covid-19

Komiteen forstår at en pågående pandemi vil kunne påvirke gjennomføringen av valget, og at det er nødvendig at departementet gjør forberedelser som reduserer risiko for smitte ved stemmeavgivelse, og som sikrer mulighet for valgdeltagelse også blant velgere i karantene og isolasjon.

Komiteen viser til departementets orientering om iverksatte tiltak og endringer i valgforskriften som er vedtatt i forkant av stortings- og sametingsvalget 13. september 2021. Grunnloven fastslår at valget må være avsluttet senest i september, og valgloven har tidsfrister for flere av de andre fasene i valget. I tillegg til de to midlertidige endringene i valgloven som åpnet for underskrift på listeforslag elektronisk og elektronisk utsendelse av valgkort som hovedregel, har departementet på bakgrunn av erfaringene fra 2019-valget og endringene i postloven foreslått å utvide ekspressending av forhåndsstemmer til hele den siste uken før valgdagen, for å unngå at forhåndsstemmer kommer for sent frem.

Komiteen registrerer at tiltaksplanen for å styrke motstandsdyktigheten mot påvirkningskampanjer og hybride trusler mot valggjennomføringen følges opp, og at arbeidet med å ivareta og styrke sikkerheten ved valggjennomføringen blir videreført frem mot stortings- og sametingsvalget i 2021.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i vallova (assistanse ved stemming)

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre blir det gjort følgende endringer:

§ 3-2 første ledd bokstav c skal lyde:

- c) *den som har avgitt skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stå på den aktuelle valglisten.*

§ 8-4 åttande ledd skal lyde:

(8) En velger som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en stemmemottaker eller en annen person som velgeren selv peker ut. En stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt. En stemmemottaker avgjør om velgeren oppfyller kravene til å motta hjelp.

§ 9-5 femte ledd skal lyde:

(5) En velger som på grunn av psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en stemmemottaker eller en annen person som velgeren selv peker ut. En stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt. Hvis et stemmestyremedlem eller en valgfunksjonær på valgtinget mener at velgeren ikke oppfyller kravene til å motta hjelp, avgjør stemmestyret om velgeren oppfyller kravene.

§ 10-8 første ledd bokstav c blir oppheva. Noverande første ledd bokstav d til f blir første ledd bokstav c til e.

II

Lova tek til å gjelde straks.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 2. februar 2021

Dag Terje Andersen

leder

Svein Harberg

ordfører

